

משרד החינוך והתרבות-המחלקה לתרבות חורניתעלון הדרכה להוראת פרשת השבוע
ע"פ הגליונות של נחמה ליבוביץ

78

א.

ויקרא (תשי"ח)

בבואנו ללמד ספר ויקרא תמיד נחלק באותו קשי, שכל ענין הקרבנות זר ומוזר הוא לנו, רחוק מהבנתנו ורחוק מלבנו. בגליונותינו השתדלנו כפעם בפעם לעסוק באחד מפרטי עשייתם, באחד מסוגי הקרבנות ולהשתדל לדלות מתוכם לקח. הפעם נסינו לתת ללומים לקט קטן, קטן מאד לעומת העושר הרב במקורות, מן הדברים שנאמרו בטעמי הקרבנות בכלל.

חשיבות מיוחדת לשאלה 2. האט דברי המדרש מיחסים לקרבנות ערך חיובי, האם האכילה על שלחן המלך אמצעי הוא למטרה העליונה לקרב את בן המלך לאביו, או אינם אלא אמצעי שלילי כדי למנוע ממנו מנהגיו הרעים?

מדברים הרמב"ם הבאנו הפעם רק את טעמו השני. את הראשון - החשוב יותר - מאמר ג' ל"ב הבאנו בגליון תש"ח. הדברים כלם שם בנויים על הנחת היסוד שלו לטעמי מצוות שבטא אותה ברורות במאמר ג' כט. תורתנו כלה, שרשה וקטבה אשר עליו חסור הוא למחות את הדעות האלה (הנוגעות באילנות) מן הלבבות.

ואולם יש רבים הטועים בחבנת דברי הרמב"ם האלה, כאלו מאס הרמב"ם בכל המצוות הפולחניות ונגד תפיסה מוטעית זו של הרמב"ם כתב דברים חשובים פרופ' יצחק הצמק ז"ל בספרו טעמי המצוות חלק א (מהדורה שלישית עם 93). והמורה ייטיב לעשות עם יקרא לפני חלמידיו את דברי הרמב"ם בסיום של הלכות מעילה פרק ח' הלכה ח':

ראוי לאדם להתבונן במשפטי התורה הקדושה ולידע סוף ענינם כפי כחו ודבר שלא ימצא לו טעם ולא ידע לו עילה, אל יהי קל בעיניו ואל יהרוס לעשות אל ה', פן יפרוץ בו, ולא תהא תחשבתו בו כמחשבתו בשאר דברי החול. בא וראה כמה החמירה תורה במעילה! ומה אם עצים ואבנים ופר ואפר כיון שנקרא שם אדון עולם עליהם בדברים בלבד - נחקדשו, וכל הנוגע בהן מנהג חול - מעל בה ואפילו היה שוגג צוין כפרה, קו"ח למצוות שחקק לנו הקב"ה, שלא יבעט אדם בהן מעט של לא ידע טעמן. ולא יחפה דבריו אשר לא כן על ה', ולא יחשוב בהן מחשבתו כדברי החול. הרי נאמר בתורה ושמרתם את כל הקותי ואח כל משפטי ועשייתם אותם. אמרו חכמים ליתן טמירה ועשייה לחוקים כמשפטים. והעשייה ידועה והיא מיעשה החוקים. והטמירה היזהר בהן ולא ידמה שהן פחותין מן המשפטים. והמשפטים הן המצוות שטעמן גלוי וטובה עשייתן בעולם הזה ידועה כגון איסור גזל ושפיכות דמים וכיבוד אב ואם. והחוקים הן המצוות שאין טעמן ידוע. אמרו חכמים חוקים חקתי לך ואין לך ושות להרהר בהן. ויצרו של אדם נוקפו בהן ואומות העולם משיבין עליהם כגון איסור בשר חזיר ובשר בחלב ועגלה ערופה ופרה אדומה ושעיר המשתלח. וכמה היה דגד המלך מצטער מן המליגים ומן העכו"ם שהיו משיבין על החקים. וכל זמן שהיו רודפין אותו בתנוגות השקר שעורכין לפי קוצר דעת האדם היה מוסיף דביקות בתורה. שנאמר טפלו עלי זדים, אני בכל לב אזור עקודיך (תהלים קיט) ונאמר שם בענין: "כל מצותיך אמונה, שקר ודפוני עזרני. וכל קרבנות כלן מדבר החוקים הם...".

בהתקפת הרמב"ם על הרמב"ם יש להבדיל בין טענות ישירות ובין הלכות נגד הרמב"ם על דרך השלילה (4, 5, 6).

כדאי להשוות לדבריו את טעמי הקרבנות של רמב"ם. וכן של הירוש. שניהם הוסברו יפה בספרו הנ"ל של הינמן כרך שני 81-83, וכן 140-143, אגב לשאלה 8 יש להשוות מקומות אחרים ברמב"ם שבו הוא מביא תשובה אגדית ואינה מתייחס אליה בראינות רבה, כגון בשם א' א' "ואלה דברי אגדה..." וכן במדבר חקת (כ א) "...והקרו מן הדבריו שנאמרו בזה והוא טוב לדחות בו השואל", וכן "ואלה דברים מושכים הלב בדברי אגדה".

נחמה ליבוביץ

* משיבין = מקטיף קוריות = למה נחננו? למה אחם מקימים אותם?